

Îbuku rîa Kîraci kîa Bithatû rîa Mathatû

THARAKA PRIMER 3
Volume 3

Îbuku rîa Kîraci kîa Bithatû rîa Mathatû

020/2026

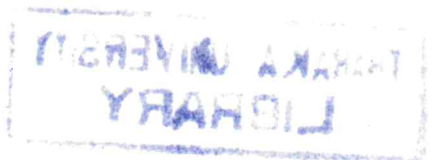
THARAKA PRIMER 3 Volume 3

Tharaka Language
Kenya

Authors: Tharaka educators
Editor: Susan Nyagah
Illustrator: Mugambi
Layout: Leila Schroeder

This publication was funded by Leah Walters Memorial Fund
Tharaka BTL Project P.O. Box 7 Marimanti

Trial edition
150 copies
Published in 2003
by BTL (EA.)
P.O. Box 44456
Nairobi

©BTL, 2003

Copyprinted by
SIL
P.O. Box 44456

SPEC
LC
1130
I 25
2003
C.1

Introduction

This Std. 3 book is part of curriculum materials for the teaching of the subject Mother Tongue in Early Childhood Development (ECD) and classes 1-3 in primary schools in Tharaka. The programme for which these curriculum materials were developed will enable Tharaka speaking children to achieve academic parity with other Kenyan children whose education is in a language they understand. Tharaka children will receive instruction and acquire reading and writing skills in Kitharaka and gradually transfer these skills into English and Kiswahili.

The curriculum materials for the Mother Tongue programme were developed using the KIE syllabus, revised 2002, through the partnership of Tharaka BTL language project staff, BTL Literacy consultant and the Tharaka District Education office and was funded by Literacy Education And Development (LEAD), Canada. The team from the Tharaka District Education Office comprised of the following: Inspectors of schools Ms. Jeniffer Meeni, Mr. Joseph Nyaga and Mr. Joseph Nthuri, Education Officer Mr. John Kyongo, Primary school teachers Mrs. Flora Njagi, Mrs. Mary Mauki, Mrs. Daniela Mitambo and Ms. Rahel Mbaruku and pre-school teachers Ms. Stellah Muchege and Ms. Cecilia Muchiiri.

Kîmenyithia

Îbuku rîrî rîa kîraci kîa bithatû i rîmwe rîa mabuku maingî mara mandîkîtwe n'ântû bwa kûthoomithia Kîtharaka kîraciini kîa naacarî na kîraci kîa mbere mwanka kîa bithatû cukuru ciothe cia Tharaka. Mabuku mama mandîkîtwe n'ântû bwa gûteetheeria aana ba Tharaka kenda baganaana gîkîthoomo na aana bara bangî ndeeni ya Kenya bara bathoomithagua na rwaria bakûmenya. Aāna bakkathoomithua na Kîtharaka bamenya kûthooma na kwandîka rîrû batûmîre ûûme bûbu kwîrutana kwaria na kwandîka Gîcûnkû na Gîcwairi.

Mabuku mama ma kûthoomithia Kîtharaka mandîkirwe kûringana na mûbango wa KIE 2002 gûkûrûkîra ngwatanîro ya mûrandi wa ûtaûri Bibiria (BTL) Tharaka na ûbici bwa kîthoomo Tharaka. Mbeeca cieyanirwe i Literacy, Education And Development (LEAD) Canada. Bara bateetheerie kwandîka îbuku rîrî kuuma ûbiciini bwa kîthoomo i baba:

anene ba macukuru Ms. Jeniffer Meeni, Mr. Joseph Nyaga na Mr. Joseph Nthuri, obicaa wa kîthoomo Mr. John Kyongo, aarimû ba purimarî Mrs. Flora Njagi, Mrs. Mary Mauki, Mrs. Daniela Mitambo na Ms. Rahel Mbaruku na aarimû ba naacarî Ms. Stellah Muchege na Ms. Cecilia Muchiiri.

Unit 21

Kwandîka

Prenasal clusters nth and nthw

1. nthenge	2. twanthaanju
3. ntheto	4. twinthe
5. ntheko	6. nthia
7. nthatû	8. nthiiû
9. nthegere	10. nthwaa
11. nthaka	12. nthwa
13. nthiko	14. nthwaariga

Bûra ûkaarûtha:

1. Raithaani rûgono rwa Unit 20. I mariîwa magana manjîrîtie na nth ûkwona? Maandîke monthe!

2. Úyûrîria twanya tûtû na mariîwa kuuma kîrî mara bûkwandîkithagua:

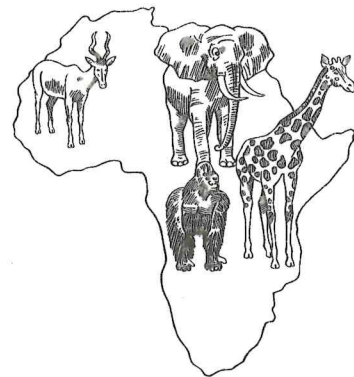
1. _____ ya Mûtugi nîtongoreretie mbûri ira ingî.
2. _____ îkaraga îkumbo rîa muuro ûmûnene.
3. _____ ya cúûcú nîandîitwe maûa.
4. Mûka wa _____ i katheti atûmaga.

3. Bāngania mariîwa mama kî bûra ntemwa ciamo ithingatanaga :

- nthiko
- nthaka
- nthwa
- nthegere

Mûtungo

Ûgatuîka nyamû î, wenda gûtuîka nyamû mbi?...i ntwîga? i njogu? ...i mabaka? ...n'îgu?...i nduru?...i rwîgî? i mbiti? Kana i kayûgû? _____. I kî?

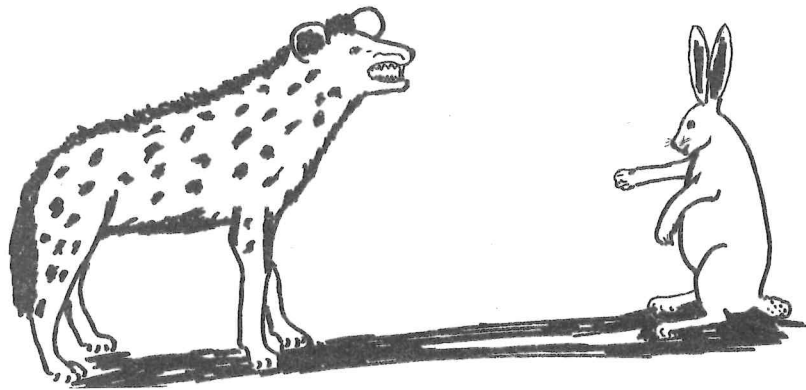
Bata ya Mbiti

Mîgambo îmîgeni: îkurungu... îthangaacî... mwîtha... mbûû

Tene mûno mûno, Mbiti na Kayûgû ciarî ûcoore mûno. Nyamû inu cietanaga Ntamûnyanya n'ûntû bwa ûcoore bwao. Ntugû îmwê ciathi wathi.

Ntugû înu ciagwîmîite ciaratha nkûrûngû ciamîthînja ciaiga nyama ciao îkurunguuni rîao. Mbiti yeera Kayûgû kathi gagatae rûûyî. Kaanthî Mbiti n'yarî îgûtûranga gîkuru kaingo Kayûgû gakaranga naagu muurooni yona kaanya ga kûgana ga kûrîa nyama! Kayûgû gagûkinya muurooni gaataîrîra gîkuru. Gakiumîria îgombeeni koona kîambîria kûrua booo. Kayûgû gaakara gagîcookaga rûûyîini kûûyûrîria mwanka kaanoga. Wabu Kayûgû gagûcooka keethîre Mbiti nîrîre nyama cionthe!

Kayûgû gakûûria Mbiti ara nyama ciarî yakeera, "Indîre cionthe." Kayûgû kaathûura mûno keenda gûtûûmûka ta karamba ka mbokio. N'ûntû bwa mûthûûro, Kayûgû kaabanga karîithîe Mbiti.

Kayûgû gaaceria îthangaacî rîra rîyerû ce ta mwîtha kana mbûû. Geekîra riiko rîarûngûra rîatuunîa tunî, rîatua gûkengakenga ta îthunya rîa ntûrûme. Kayûgû keera Mbiti, "Ntamûnyanya atîkîra nkoro ya ng'ombe." Mbiti n'ûntû bwa bata yaatîka ng'aa ta rûthîa rwa Kîng'ang'i, îkeneete mûno. Mbiti yaugaga Kayûgû ikarî kariitu ta îria rîra riumaga mundaani wa muntû na riiyî rîkaarîmwa. Mbiti

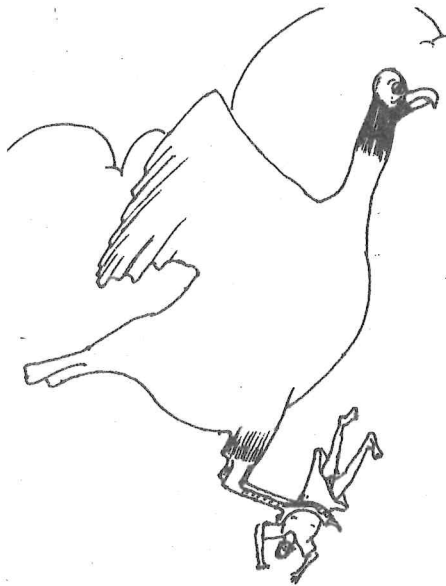
îkwagamia kanyua, Kayûgû geekîra iiga rîru rîarî na mwanki kanyua ka yo. Mbiti yabîa mwanka yakua n'ûntû bwa guuru ya yo.

Biûria:

1. Kayûgû kaarî ûcoore na ûû?
2. I nyamû mbi Kayûgû na Mbiti baûragire?
3. N'ûû aathiire gûtaa rûûyî?
4. Îno yeetagwa "Nkoro ya Ng'ombe" i Kayûgû yaarî mbi?

Nkûngûrû ya Kîao

Mîgambo îmîgeni: mwarario... nkûngûrû... mbokio

Tene mûno ikwarî na mûkûrû ûmwe. Aagûra mûka na mûka ûyu amûciarîra kaana kamwe ga kaarî. Mûka ûyu ataakaraka, aakua aatiga kaarî gaku na îthe.

Nyuma ya ntugû inkai, mûkûrû aagûra mûka ûngî. Mûka ûyu ûngî wana we agûciara aaciarire kaana ga kaarî wata ûra ûngî. Twana tûtu tûgûkûra mwekûrû ûyu aambîiria gûtûtigagîra mwere tûkathia aathi mûndaani. Kaarî kara gakûrû, kara gina aakuire, i ko kathiaga mûtu ûmwinyu.

Kaarî kara kaarî na gina, kaathiaga mwarario. Rîra gina aaya, kaana gaku gaake gakayûkia mûtu wa kaarî kara kangî gina ataarî oogo gakanenkera gina. Kaarî kara gataarî na gina gakayûkia mûtu ûra wa mwarario, kairîra gina gagacorwa. Nkima yarugwa gageekîrwa kageoni.

Îgiita rîngî ginamwanake aambîiria gûkeeraga karaûkage muurooni gatae rûûyî rûkîrî mûno gacaitîrî rware rûtiratema. Ntugû îmwe, kaarî kara gakûthi gûtaa rûûyî, gîkuru gîakua gakîaîra. Gakwînûka ginamwawake agatemanga manuku manuku aagera

Kîrîmaara Gîkûbîa!

(Mûringîiri akaina naara kûgwatu)

1. Kîrîmaara ñ Kîrîmaara gîkûbîa ñ.

Nagîkabîa ñ nagîkabîa ti gîetû î.

I kîa Mwîmbî ñ i kîa Mwîmbî na Îgoji ñ.

2. Mwere mwirû ñ mwere mwirû wa naiti ñ.

Ûkwîndama ñ ûkwîndama bwa naiti ñ.

3. Ûtugû ndeere ñ Ûtugû ndeere kîthaka ñ.

Kwoya ngambo ñ kwoya ngambo cioyagwa ñ.

4. Ndoya ciakwa ñ ndoya ciakwa na nkundi ñ.

Ciagûtuma ñ ciagûtuma kabenia ñ.

5. Gakwenagia ñ gakwenagia mûthaka ñ.

Ntaiyî kwenia ñ ntaiyî kwenia mûthaka ñ.

6. Ntimwîtîgia ñ ntimwîtîgia mûthaka ñ.

Bûra agwîtwâ ñ bûra agwîtwâ i gina ñ.

Ciamatore ñ ciamatore nkerani ñ.

Biûria:

1. Twana tûtû tûkwina rwîmbo rûrû twaûmba kwîgua tûrî twa:
 - a) îgoji
 - b) cuka
 - c) wîmbi
2. Mwini ariuga arere kwoya mbi?

Unit 22

Kwandîka

E

EE

1. era	2. eera
3. ene	4. eene
5. ncere	6. nceere
7. mbere	8. mbeere
9. ndera	10. ndeera
11. nkethi	12. nkeethi
13. mbete	14. mbeete
15. nyenje	16. nyeenje

Bûra ûkaarûtha : Thuura riitwa rîra rîkûthirîkîria centenci ino bweYâ.

1. _____ mwere.
era...eera

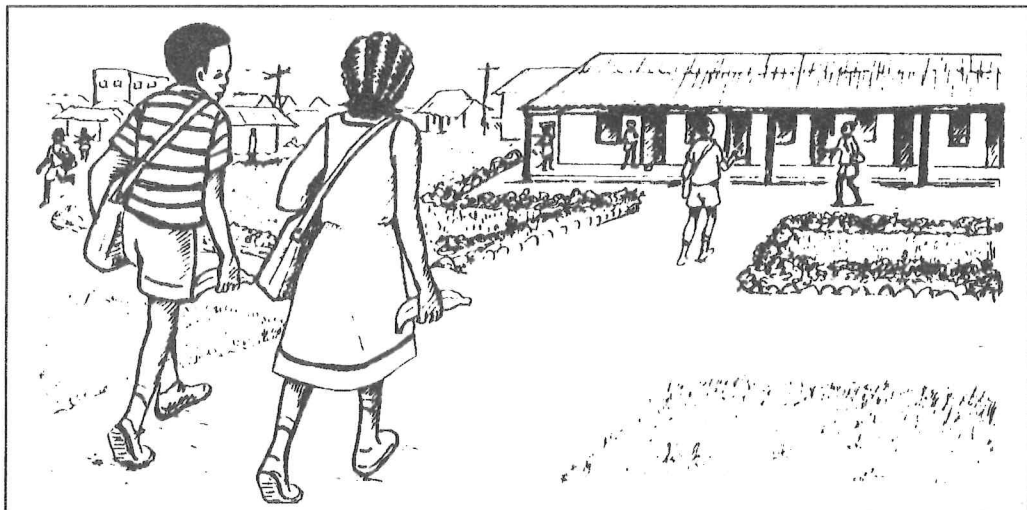
3. _____ na kûrîra.
Nkethi...Nkeethi

2. Karîmi _____ mwarimû
Mûriûngi nûmwayie. .
era...eera

4. Yûkia _____ kuuma
Mûkothima.
Nkethi...Nkeethi

Mûtungo

Nyuma ya cukuru îmunthî, nka _____

Nkûngûni na Gîteere

Mîgambo îmişeni: nkûngûni... gîteere

Tene mûno Gîteere na Nkûngûni iciarî ûcoore mûno na ciakaraga amwe kwa muntû.

Îgiita rîrû Gîteere igiaciaranaga mûno mûno. Nkûngûni n'yo i kûrîa yaarîyaga mûno na kûnyua nthakame. N'untû Nkûngûni îtaabaaga nthûti, yaatua kûrîyaga makome ma gîteere. Makome ma gîteere maaciarwa Nkûngûni îkaria. Rîra Gîteere gîaciaraga makome, mamwe Mûrungu naagîteethagia makarega kwonwa i Nkûngûni magakomoka woogu woogu, mwanka gîteere kîaingîa. Ûtugû bûmwe gîteere kîra gîkûrû kiaûria maunga kîûria. Kîamaûria, "Ibwiyi Nkûngûni i mûnthû wetû mûno?" Maunga maacookia, "Îarî!" Gîteere kîra gîkûrû kîera maunga, "Twîthîrwa tûrî baingî mûno, ûkeegua ti Nkûngûni îkaraga îkîrîyaga makome meetû twarekia." Maunga maathûûra mûno.

Gîteere kîabanga kûthaama kîthi gûtûûra kûngî n'untû muntû ataarî na bantû a kwîbitha eega bûra ataûmba kwonwa i Nkûngûni. Gîteere kîathaama kîathi kîrî Ngûkû n'untû yo îrî na mathabu. Gîteere kîamenya kîathûngîra mathabuuni ma ngûkû gîtionwa i

Nkûngûni. Gîkî i kîo gîtûmi Gîteere gîtakaraga na Nkûngûni gîtandaani.

Biûria:

1. N'ata nkûngûni yarûthaga gîteere?
2. I kî n'ûntû gîteere gîkaraga mathabuuni ma ngûkû?

Ntaî cia Kîîtharaka

Maantû ma
mwarimû: aana
baagîrîte gûcindana
kûgwatithania ntaî
ino boongwa
mwarimû
akîboonagîria,
nyuma bagaciandîka
mabukuuni mao.

1. Thiora ûûgû naani nthiore ûûgû twoge cûûcû nguo.
2. Mûnda wa baaba ûmûneene na kîya i kîmwe.
3. Kurukuru matûnkaani.
4. Karîma kaumîra twaciarwa.
5. Ncûngo mûkûyûûni.
6. Kuyîria kaara tûrîe.
7. Kenî gateeta.
8. Kaninkinayiû.
9. Nyomba yakwa îtarî mwîrango.
10. Ncûgû cia Kîrînyaga ciakuûka na îrao..
11. Kabarûbarû keengata mbûri kîrîmaani.

12. Baba batûcûûbîite ûûgû tûrîbarûmia mbi?
13. Ndîna acikaarî bakwa bathatû na ûmwe akauma o baîrî
batiruta ngûgî.
14. Kaniini ûtacûna.
15. Gaka kaniini gakûrûkîite nyûkwe kûthia
16. Baagu na nyûkwe baarûmana îgoti.
17. Naanwanku naanwanku.
18. Kanakana yakinya kanakana.
19. Ûgaakua ûtoona muuro wa gakûrûrû.
20. Mûkanda wa baaba ûmûraaya ûtakûnjîka.

Biûria:

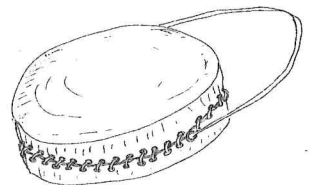
1. I njuno îrîkû îgûtwoneeria rîra mwamba akwiya atihtûgaanagia?
2. I njuno îrîkû îgûtwîra mwana nkîa nwengwa eeteethagia?
3. I njuno îrîkû îgûtwonia wega buumaga nthî?
4. I njuno îrîkû îgûtwonia muntû atiîgagua mûnoga wa ngûgî yake?
5. I njuno îrîkû îgûtwonia muntû nwengwa wîroragia?
6. I njuno îrîkû îgûtûkaania kuugîria mantû rwîro?
7. I njuno îrîkû îtwîraga tûûthagie mantû?
8. I njuno îrîkû îgûtûkaania kwîyendithia kîrî muntû?
9. I njuno îrîkû îgûtwonia ngûgî îrûthagwa i mwene?
10. I njuno îrîkû îgûtûkaania gîntû gîa kîuromba?
11. I njuno îrîkû îgûtûrutana tûganîrwe i kîra tûrî na kîo?

Rwimbo

Nyimbo cia Gûcûngwa i twana

(1) Rwîmbo rwa gûcookera

Maroobo ntandarobo
 Maroobo ntandarobo
 Mûgeni akîiya, nathînjagîrwe
 Ntûrûme noru
 Maroobo ntandarobo.

Unit 23

Kwandîka

Mbugithania îînkubî Mbugithania îîndaaya

O

OO

1. Oga	2. ooga
3. ona	4. oona
5. ota	6. oota
7. onka	8. oonka
9. nkoro	10.oonka
11.nkoro	12.nkoro
13.ndondo	14.ndoondo
15.onoka	16.oonoka

Bûra ûkaarûtha

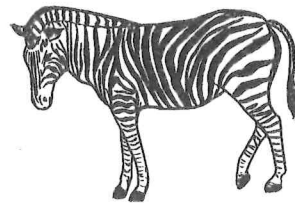
1. _____ nguo bwega.
oga ooga

2. Karîmi akwîrwa _____
nguo. oga ooga

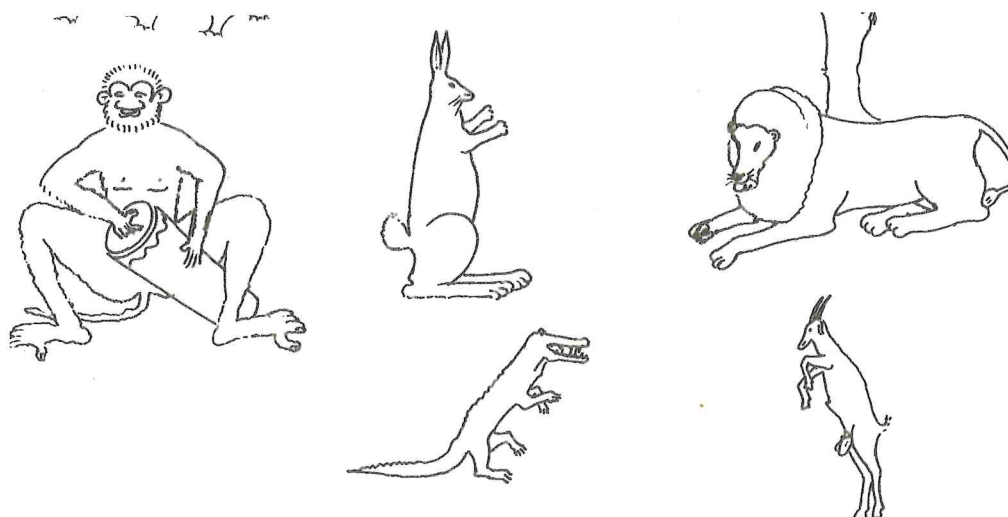
2. Nkûgûra _____ îmbîru.
ndondo ndoondo

4. _____ îtumaga kîtheti.
ndondo ndoondo

Mûtungo: Andîka rûgono
ûkiugaga ara îrûbûi rîarutire
mîrain kana ara kayûgû
karutire matû

Kayûgû na Nda ya Njogu

Mîgambo îmîgeni: ûnyanya... kîbûûco... kairiiri... gûtua mata

Tene karaaya mûno, Njogu na Kayûgû iciarî ûnyanya bûnene mûno. Ntugû îmwê ikwarî na kîbûûco ntûûra. Rwîmbooni rûrû gûteendekanaga muntû atarî na nda înene mûno ta ya mwekûrû akuîte. Kayûgû kaarî na kamwîrî gaaceege, kaûmanîîru. N'ûntû bwa ûgu atigîîtîgîîrua athi kwina. Na n'ûntû Njogu n'yarî na nda înene mûno, yenda yongwa kûrûmia Kayûgû nda ya yo. Kîbûûco gîkûthira, Kayûgû kauga gatiicookeria Njogu nda ya yo!

Na n'ûntû kaabangîite kûrega na nda înu na taka, kauga igakaûraga ûra wonthe akaamîîyîra. Kayûgû kenja mûrinya ûmûneene na ûmûraaya, kaathika mûromo wa uu na mathangû, kaaranîria kûrû bûra muntû ataûmba kwona. Njogu ntugû îmwê, rûkîîrî na kairiiri yatûma Nthia îthi kûmîgîîrira nda ya yo. Kayûgû gaatongoreeria Nthia *nde, nde, nde, nde, nde*.

Bagûkinya akubî na mûrinya ûra keenjîite keera Nthia, "Kûrûka ntue mata." Nthia îkîthiyanga bantû atarî araaya, Kayûgû kaumbuthûka na rwîro kubu, kubu, kubu. Nthia îkwîgua Kayûgû kaumbuthûka, n'yo yarinyûka rinyû! Mbere îtirathûngûtha nwa maîrî, mathatû, yaathûngîra mûrinyaani ûra boro! Waagu waagu, Nthia yakua. Kayûgû gaakamata Nthia, keenûka mûciî kûruga nyama cia ko.

Nyuma ya kagiita gaakai, Njogu yatûma Mbûri, Ng'ombe, Îrûbûi na Ntwîga. Cionthe gûtirî yo yacookia ntûmwa. Cionthe ciathiire njîra îmwê.

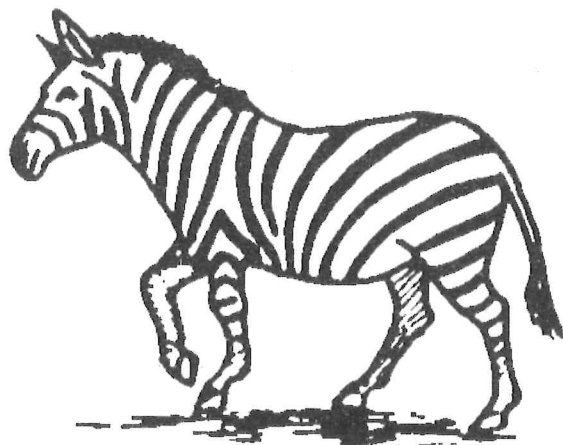
Mûthiani buru, Njogu yatûma Cimba. N'ûntû bwa mantû mara maakarîkîite agu kabere, Cimba nîemenyeereete mûno mûno. Kwoogu rîra Kayûgû kaamîîrire bathi ta ira ingî, Cimba yaathiyaga îrî nyuma ya Kayûgû. Kayûgû kaarûgama, Cimba n'yo îkarûgama. Kayûgû kaamenya Cimba nîmbûgî mûno îtieneereka.

Kwoogu kamîîra banogoke bantû rungu rwa mûthithi, mûgûnyeeni ûmwega ûrî na mpîo ki. Kayûgû keendaga Cimba îgwatwa i toro îmaama rîru kamîgwata kamîkururia kruuuuu kamîthûngîria mûrinyaani. Cimba n'yarî îmbûgî mûno. Yerûtha taka îmaami toro înene mûno. Nyuma ya kagiita gatarî karaaya mûno, Kayûgû gaûka gaakinya na biara nda, nda, nda, nda, mwanka ara Cimba yamaami. Gakîenda kûgwata Cimba gakururia, Cimba yaumbuthûka yaringa gîtuma na inya.

Kayûgû kaaringa mpagaaga na gataaririkana mûrinya. Gacagacaani înu kaathûngîra mûrinyaani butuku! Cimba yaya yathûngîra ku yaruta nda ya Njogu, Kayûgû gatigwa ku gakîrîraga.

Biûria:

1. I mîgambo îrîkû mwandîki wa rûgono rûrû atûmîrîte kwonania bûra kayûgû baathiîte na nthia?
2. Gweeta nyamû ira cieneerue i kayûgû ciaborokera mûrinyaani ûra kayûgû keenjîite.
3. Gweeta nyamû îra iteeneerua i kayûgû.
4. I mîgambo îrîkû îgûkwonia rûgono rûrû i rwa gûtunga (Raitha bûra rûgono rwanjîîrîtie)?

Ntaî cia Kîitharaka

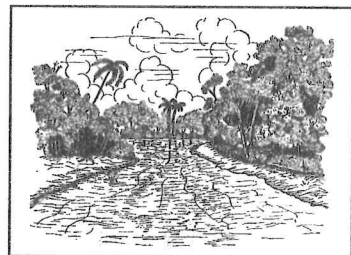

- 1) Kûrî antû gûtiûragîrwa.
- 2) Mbere ya arûme nwa ruuo.
- 3) Kîara kîmwe gîtiûragaga ndaa.
- 4) Gîkaro kîmwe gîtioyagwa mbwî.
- 5) Meetho ma biûra matigiragia ng'ombe cia atugi inyua rûûyî.
- 6) Kaniini keega.
- 7) Ndaaya îkinyia.
- 8) Kaaba gûciara ngîti kîrî gûciara kîa.
- 9) Mûthenya t'ûtugû.
- 10) Rûûyî na gin'wa muntû bitithûûkaga.
- 11) Mwana ndaatha aroothi atacooke, îndî ûra ntaatha aroothi agacooka nkamwatha.
- 12) Mbura mbîî yîgwatagia nkûngi.
- 13) Rûkîîrî rûtirî mîraûko îîrî.
- 14) Mûthereeria ciîrî îmwê îtiregaga kûrûngûra.
- 15) Kwîndama gwa kareere tiku kûûra.
- 16) Ti cia atai icia ataîrwa.
- 17) Mwenji atiîbenjaga.
- 18) Mûthekani ûmûnene arî nkûrûrîro.
- 19) Gûtûûrîra ngeetia ûû rûû ta kîthonto.
- 20) Kîthaka kîrî matû.

Biûria

1. I njuno îrîkû îgîtwîra tûûragie mataaro kîrî antû?
2. I njuno îrîkû îgûtûkaania kwîthûngûûra antûûni?
3. I njuno îrîkû îgûtwonia ngwatanîro n'yo inya?
4. I njuno îrîkû îgûtwoneeria muntû atikaarege kûrûtha ûntû bwega n'ûntû bwa antû?
5. I njuno îrîkû îgûtwonia kaaba kûthûkia îgiita rîiraaya naawe ûkarûtha ûntû bwega?
6. I njuno îrîkû îgûtwonia muntû abîtia aceragia bwa kwîgwatia?
7. I njuno îrîkû îgûtûkaania kûgwatanîria mantû maîrî îgiita rîmwe?
8. I njuno îrîkû îgûtûkaania kûgûita wîrîgûiro wona thîina?
9. I njuno îrîkû îgûtwonia into bira tûrî nabio ti bietû twinka?
10. I njuno îrîkû îgûtwonia îgûtûkaania kûbanga mantû ûtakûrûtha?

Rwîmbo rwa Twana

2 I mbi ûrarîire ûtugû?

Î nceema?

Î ûthî?

Î matiia?

Î nyenje?

Î irî?

Î tarenda?

Î mwene?

Î nkwayî?

Î rûgûrû?

Î mpûûi?

Î mûthete?

Î nthî?

Î mîri?

Î karama?

Î gaûkû?

Î marîrî?

Î mpogo?

Î njogu?

Î rûtûûtî?

Î ndathani?

Î muntû?

I ncengere nceema

Nceema ûthî

Ûthî matiia

Matiia nyenje

Nyenje cia irî

Irî îtarenda

Rendera mwene

Mwene nkwayî

Nkwayî rûgûrû

Rûgûrû mpûûi

Mpûûi mûthete

Mûthetera nthî

Nthî irî mîri

Mîri karama

Karama gaûkû

Gaûkû marîrî

Marîrî mpogo

Mpogo cia njogu

Njogu rûtûûtî

Rûtûûtî ndathani

Ndathani muntû

Muntû kooru cwi

Unit 24

Kwandîka

nc na c

1. cûcûcû	2. ncaana
3. cibitaarî	4. nceege
5. cibû	6. ncang'i
7. caati	8. rwinci
9. curuarî	10.ncini
11.caarani	12.ncabî
13.carica	14.ncûûnkû
15.cabuni	16.ncûûgi

Bûra ûkaarûtha

Mwarimû aandîke mariîtwa marî mabîtaangie. Aana bamaandîke bwegae.

Mûtungo

N'ata riîtwa
rîaku riugaga?
Andîka centenci
ciîrî kana
ithatû.

Mîîrîga ya Tharaka

Cûûcû aarî mûkûrû ûmwega na aiyî gûtarîîria mantû mûno.
Riîtwa rîake rîa ûnyi eetagwa îgûna na rîa ûthaka eetagwa
Ntambooroki. aambîîraga eetirwe riîtwa rîru n'ûntû aataanirwe
rîra Tharaka boonire mûcûnkû wa mbere aaya gûkû gwetû arî na
botoraiti (tooci,) îgiita rîa îtaana rîa nthuke ya mûrango.
aambîîrire mîîrîga ya Tharaka i mîrongo îîrî na mûgwanja.

Ûûgû i bu aantaranîîrie kûringana na wingî:

Gankîna, Mûrûgûrû, Kamûrige,
Mbura, Ûtonga, Nyaaga, Kathoga,
Kanjogu, Kamarao, Kîtheriini, Kamûgwe,
Kamûgao, Kîthûri, Kanthakame, Mûtwa rûrîî,
Mwagîtîrî, Ûkûûjiû, Gankûyû, Kagûnda, Gantue,
Kaanjirû, Kanyaki, Kandîa, Kamûgemia, Kaanyaga,
Îgoro, Ndegi

Cûcû aambîrîre tûmîrîga tûra tûngî tûniini, i twa nkundîkanio. antû bonthe baanyagaarîre bantû eetagwa Îgaîrooni. Nwiyî Îgaîrooni i kû rîrî? Îgaîrooni rîrî ntûura yîtagwa Makomango akubî na naara gwîtagwa Gîtuma.

Ntugû îra ûkaathi na barabara îra îgwatithanîtie Ciakariga na Marimanti, wakinya Makomango kana Ntiithiini ûûrie wonue Îgaîrooni.

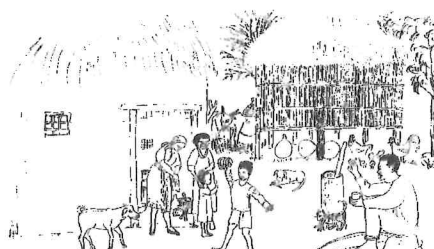
Antû bakûnyagaaranîria agu Îgaîrooni baatûûrîre irîmaani bithatû: Ntugî, Kîyege na Kiirûni. Kuuma gûku i rîo baanyagaarîre nthîgûrû ya Tharaka yonthe.

Biûria:

1. Mwîrîga wenu wîtagwa ata?
2. I mwîrîga ûrîkû bûtatonganaga na uu?

Njuno cia Kîtharaka

1. Ûtikaaganaanie kûrîa na mpûûna.
2. Ûgîti ti maroa.
3. Ntheto itiringagua kauro.
4. Mûthiki ationaga wa kûmûthika.
5. Thîîna îtirî mîri.
6. Kararûma gatirekaga kwingwa.
7. Ûtugû bûtitumagwa nguo.
8. Mûria na gaîko atiiyî kana mûrîa na njara nakûbîa.
9. Muugia wenka eekathaga rwîro.
10. Kaungu karî mûthoni gatiîkagua nkomango.
11. Mwana aîrwa na makanda n'we akaîra mûciari na rûrara.
12. Mwaki atirî kauno.
13. Ûtikoonie nthû kîgano.
14. Ûtikaathekanie na kaunga ka njoka.
15. Îrigû rîarîrwe i gûciara.
16. Kûbua kûûnene ikwaunire Ciarûkwarû nkunguro.
17. Muntû ateyagwa i muntû wake.
18. Kamûnyanya gatinunkaga.
19. Ncîngîrî yakaga maguuni.
20. Ncîngîrî îganagia na kamwe.

Biûria:

1. I njuno îrîkû îgûtûkaania kwîthûka?
2. I njuno îrîkû îgûtûtwonina mûtethania ationaga wa kûmûteethia?
3. I njuno îrîkû îgûtwonina ûkea bûtîtûûraga?
4. I njuno îrîkû îgûtûrutana gûtûmîra gîntû rîra kîrî o?
5. I njuno îrîkû îgûtûwîra muntû atarî na thîîna atiiyî kana kûrî gûntû kûrî thîîna?
6. I njuno îrîkû îgûtûkaania mwîkumio?
7. I njuno îrîkû îgûtûrutana gûtûîya antû ba nthoni?
8. I njuno îrîkû îgûtwonina gîntû kîîthûûku nwa kîîthûûku?
9. I njuno îrîkû îgûtûrutana gûkara na ûûme?
10. I njuno îrîkû îgûtûkaania kûrûtha naaî warûthwa bwega?

Rwimbo

1

Nkuru î gûûgû, nkuru î gûûgû.

Wauma kû? - Ndauma kwa Mûthoni

Kûgûîra mbi - kwînjîrwa mîkwayî

Îîndî îrîkû? - Ndaatiga njîrani

Îîkathûkua? - Ndaarumwa ni mwana

Î kathoka? - Nkeenjîra nkambani

Mm mm mm mm
(Twana tûwete matû)

Rwimbo

2

Mûkembû nûmweega i mûbundi wa mîcumenô
(Ûkeegua agîatûra kara kara kara) x 2

Rwimbo

3

Kanyoni kanja x 2 kawîre nthî na mîtheke,
Ndakaûria atîrî wa mûcore watinda kûû
Ndatinda ndûnyû x 2 kwaragania mîrîngîti.
Îî, mbîrîngîti.

Unit 25

Kwandîka

Mbugithania înkubî Mbugithania îindaaya

U

UU

1. kura	2. kuura
3. kutha	4. kuutha
5. gûtuma	6. gûtuuma
7. ntumo	8. ntuumo
9. nkuma	10. nkuuma
11. mbuti	12. mbuuti

Bûra ûkaarûtha:

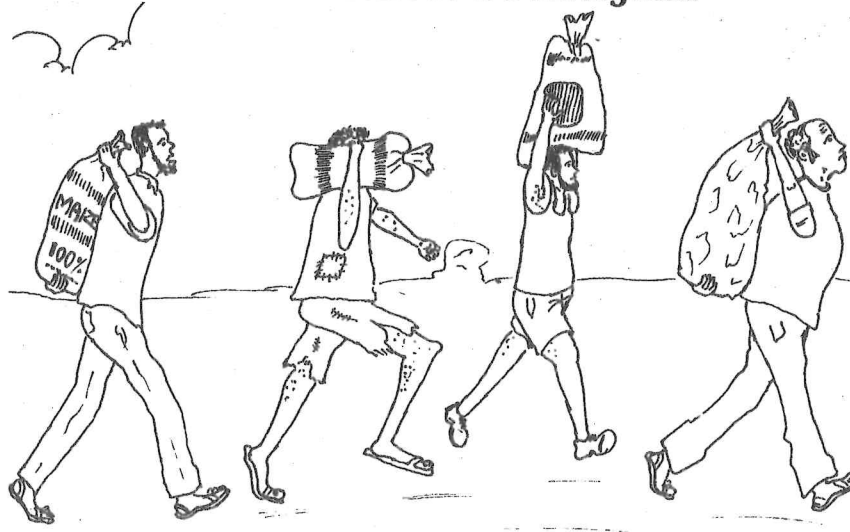
Ûyûrîria centenci ino:

1. _____ îthiiyaga îgatiga mwene.
nkuma nkuuma
2. Mwarimû abuutaga kîbaaû na.
mbuuti mbuti
3. Maami na _____ îrinda.
gûtuuma gûtuma
4. Mbura nîkwenda _____.
kuura kura
5. Ndîendaga kûmûcûnia a _____ njara
kuutha kutha

Mûtungo

Andîka karûgono îgûrû ya bûra wateere gîntû kîna. N'ata
kîaûraangire? Nwakîonire nyumaani?

Mûtemi Înene N'we Mwîguîki

Mîgambo îmîgeni: îkûmbi... rwanda... mabua... kûthûgûra

Tene mûno rîra kwarî na yûûra rîa mûgûûka ikwarî na muntû ûmwewe eetagwa Mûtengerete.

Mûtengerete aarî mûraanya ûmeceegere na aarî îguku ta rîa nkanga. Kîra gîatûmaga amenyekana mûno ikwîthîrwa aarî wa rûriitho mûno ta njoka.

Ntugû îmwewe Mûtengerete ibaatiganîre kîatho na akûrû ba ntûûra gîa kûthi kûthûgûra Mbeeû. Ntugû înu baumire mîciî gûtirî we aatigîite nwa mbece ya kûthiîra kaana nwa kara kaniini.

Ntugû înu baumire rûkîîrî gacaitîrî, rîra Maara aateere gina baakinya njîra nde, nde, nde, mwanka gwatuga, baaraarîra.

Rûûni Mûtengerete na akûrû babu bangî baakeyangîrwa n'ûntû ibaakuthûkaga bakomana na nyamû ta mpuria, mbogo, kana njogu n'ûntû i rwanda baarî.

Mûkûrû ûyu baareere wake aarî mûûkîao mûno. aabaumagariirie mwanka abagiitithia rwanda cwe. Bathiîte na njîra baaragia mantû maingî mûno meegiî mîciî yao na bûra yûûra rîbainyîrîtie. Ûgorooni bwa ntugû înu baakinya kwa mûkûrû ûngî mûûkîao mûno wana we, abaa kîraaro na ngûgî ya kûmûkethera mpempe. Gûgûkîa rûkîîrî mûkûrû ûyu abaa nkunea cia gûkethera na aboonia mûnda.

Mûtengerete na akûrû babu bangî baarî nabo beerîtwe baaketha baige mîtûûrû ya nkunea itarî mbonorie. akûrû bara baarî na bo bagîketheera nkunea mpempe, Mûtengerete we

aakethagîra mabua. Bagûketha ntugû ciîrî, mwene mûnda oona ibwega beenûke bakoone bûra mîciî yao îkari na bakîinûkîria eekûrû thûgûrî, îndî ataabeera kûrî tene. aabeerire baraûke bakethe wata bûra baamenyeeretie. Bakûreeta nkunea inu baaketheerete abeera batikaathûngîrie îkûmbîni i cio bakeenûkia. Mûtengerete wata wîthîre i mabua aaringîrîtie nkuneani.

Rîra bakîithîrania mîrigo, akûrû bara bangî boona Mûtengerete atakembûkîite nkoro. Bamûûria, “Gakûrî mantû wîgiirue matarî meega kana?” Mûtengerete abeera, “Gûtirî ûntû, ngoromo, mûtemi înene n’we mwîguîki. Tûthiini tu.”

Mûtengerete agîkinya mûciî eethîra mwekûrû akîrîraga kaana kamwe kaagirîkîite i yûûra. Mwekûrû wa Mûtengerete akwona mwene aatiibûka nyomba tibû! aagiita rûkemi ariririririi n’ûntû bwa mûrîo mwene akûûya.

Mwekûrû aûra mwene nkunea, aatharia. akwona kîra kîarî ku aatumûra mbu auga, “Gûûgu! yîi tûkûûra!” Mwekûrû aatang’ûka aagwa nthî na ngata kanya, aagirîka!

Mûtengerete akwona ûgu aambîiria kuuga mbu wana we akiugaga, “Guugu yîi nkûûra, niû, Mûtengerete!” antû bauma ntûûra baayîte gwîtîga mbu. Bakûmenya bûra kwari, eekûrû ba ntûûra baagîira ûcûrû na mpwî baakundia twana na mwekûrû wa Mûtengerete baagimûka.

Akûrû ba ntûûra beera Mûtengerete, “Ngoco itigogagwa na kîbûûrîro.” Bamwîra, “Na kaîrî mûrîa naaî naagiriirie mûrîa bwega arîa.” akûrû baathi baatiganîria gîkû na mwanki.

Biûria:

1. Mûtengerete aarî ûmûkubî kana ûmûraaya?
2. Mûtengerete baathiire kûthûgûra kû?
3. N’ûntû bûrîkû bwatûmire Mûtengerete amenywa mûno?
4. Ûrîthûgaania rûgono rûrû i rwa mma kana ti rwa mma?

Njuno (61-80)

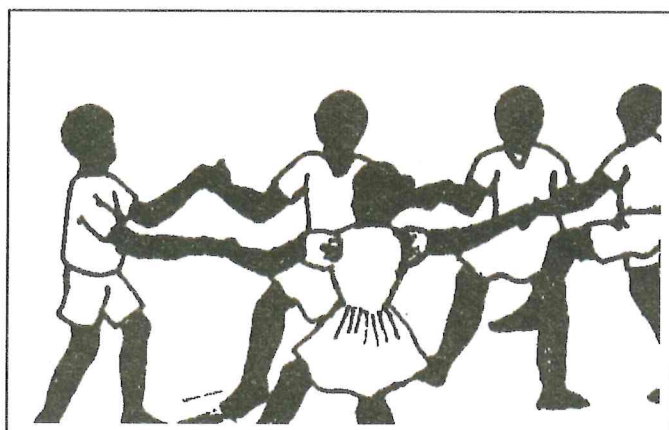

1. Mwathi arî na kîronda atiguîmaga rwanda rwa nyaki.
2. Mwîriro ûtitongoragia.
3. Mwanki wa kûraaya woragîra njîraani.
4. Ûgûri bûtirî mwana na gina.
5. Gûtirî bwaya bûtûûra.
6. Gûtirî nyamû îtarî ûûme (bwa nkuru ikwitha nkingo.)
7. Kathuga gatuuneaga ikûnenkanîria.
8. Watuma ûnyanya na ntong'o îgaakûthookagîra mai.
9. Nguru îrî matugû.
10. Kûûma igwateere kathoka. Ûguaya ibwonokiirie nthûûrirû.
11. Ûûme bûûnene n'îkûrûra.
12. Muntû atarî mûruagina atikundaga nthakame ya ncamba.
13. Îtiraciara îtitigaga kuuria.
14. Ûtikaathuke ncengero na nkamîrwa ûteene.
15. Biakûrîa biiyanagia na mûreeti.
16. Nda yumaga mwamba na îkauma mûrogi.
17. Kaaba kûromboa kîrî kûromba.
18. Kaaba kwiya kîrî kwiya.
19. Mathee ti kaara ka riitho.
20. Kîana gîa nkarî kîrî matûmba.

Biûria (4)

1. I njuno îrîkû îgûtwonia wa muntû arî ûûme bwake?
2. I njuno îrîkû îgûtwîra muntû aumaga na kîra arî nakîo?
3. I njuno îrîkû îgûtwoneeria muntû ateethagua n'antû baao?
4. I njuno îrîkû îgûtûrutana tûtigaatige gûceria?
5. I njuno îrîkû îgûtûkaania kûbangîra gîntû tûteene?
6. I njuno îrîkû îgûtwîra muntû arî îgi atiaragia antûûni?
7. I njuno îrîkû îgûtwîra muntû atimenyaga ûthûûku mbere bûgîa?
8. I njuno îrîkû îgûtwonia muntû ûra arî akubî naawe nwe aûmba gûgûteethia na mpwî?
9. I njuno îrîkû îgûtwonia muntû ainyagîîrua I thîîna ciake?
10. I njuno îrîkû îgûtwonia mantû maayaga magîkûrûkaga?

Rwimbo

Rîîra kûrîîra goma
Gakuru kathongi goma,
Kaûragirwe naîyî goma
Nataîyî bonthe goma

Injag'wa muntarware goma
Imakûny'wa mûceca
Gaankina îkûgea îgi goma
Nîkweneria mwarî goma

Îkîmwîraga agaike goma
Nwe nakûrega goma
Ntiika gwa ntamîoro goma
Ikwamatenyû ngaika goma

Unit 26

Kwandîka

Mbugithania ãnkubã

Mbugithania ãindaaya

 $\uparrow$ $\hat{\Pi}$

1. îra	2. îîrax
3. kîra	4. kîîra
5. îndî	6. îîndî
7. rîra	8. rîîra
9. igîra	10.igîîra
11.îkîra	12.îkîîra
13.mîkîre	14.mîîkîîre
15.inqîra	16.inqîîra

Bûra ûkaarûtha: Ûyûrîiria centenci ino.

1. _____ Karîmi athi cukuru.

Îra...Îra

2. Mbûri _____ n'yetû.

îra...îra

3. Mûtugi nûmwayie _____ nathiire cukuru.

îndî...îîndî

4. itûkûthooma îbuku.

Îndî...Îndî

Mûtungo

Ntugû îmwê itwathiire kûkuîma ndûrû. Twakamatîite.....

Waigûnga

Mîgambo îmîgeni

karo ... (mûro) ... nturûko ... ncûgûma ... kairaira ... mûrûtî

Karaaya mûno igwatûîre muntû na mwekûrû wake. Antû babu ibaarî na mûthaka eetagwa Njerû. Mûkûrû ûyu na mwekûrû wake ibameneete mûthaka ûyu wao mûno. Îgiita rîonthe îthe wa Njerû, gina, na ûyûûe baakaraga bakîmwîraga, “Ûûra Njerû ûkarîîgwa i Waigûnga!”

Rîra Njerû aanogire i kwîragwa ûûra akarîîgwa i Waigûnga aabangire kûthi gûceria îrimorimo rîru rîetagwa Waigûnga. Aaraûkire rûkîîrî rûûyirû nakûgwata njîra ka, ka, ka akîringaga miuro na guutûka irîma akiinaga,

“Turûû, turû. Nturûke karîma nkoone Waigûnga.
Turûû turû. Nturûke karîma nkoone Waigûnga.
Taat’wetû akîîya ûraûra Njerû ûkarîîgwa i Waigûnga.
Baab’wetû akîîya ûraûra Njerû ûkarîîgwa i Waigûnga.
Turûû, turû. Nturûke karîma nkoone Waigûnga.”

Njerû agûturûka karîma ga twîrî eethîra mûkûrû aarîmaga na karo ka mûrûtî. Njerû amûkeethia. Amûûria, “Mûkûrû ûkûrîma na karo ka mûrûtî, kwa Waigûnga i kû?” Mûkûrû ûyu aamaka mûno. Amûcookeria amwîra, “Ûy’wakwa, kwa Waigûnga i nturûko ya

tûrîma tûûra tûtaano. Îndî rî, kwa Waigûnga gûtithiyagwa i muntû agaacooka î!”

Waamwe na kwîgua ûgu, Njerû ataacooka. Aagwatire njîra yake waakiinaga rwîmbo rwake mwanka autûka tûrîma tûna. Rîra arî îgûrû rîa karîma ka mûthia nainire rwîmbo rûra rwake kaîrî. Ainire auga,

“Turûû turû. Nturûke karîma nkoone Waigûnga.

“Turûû turû. Nturûke karîma nkoone Waigûnga.

Cûûc’wetû akîîya ûraûra Njerû ûkarîîgwa i Waigûnga.

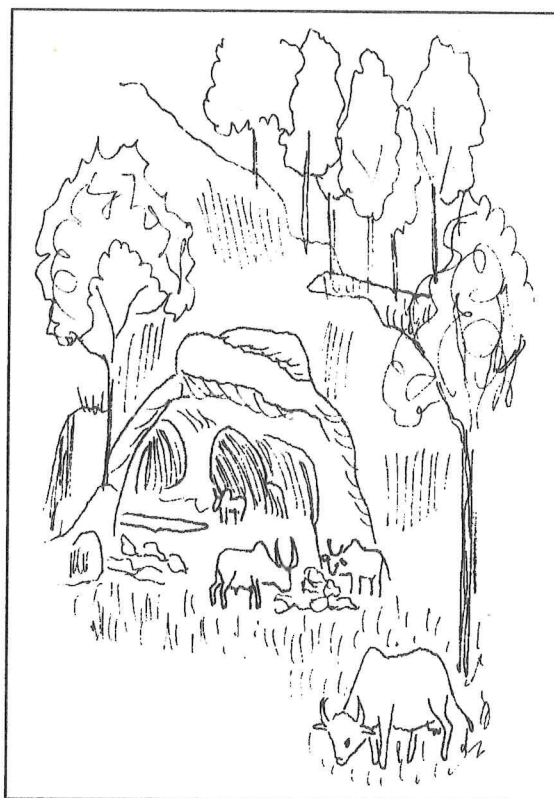
Baab’wetû akîîya ûraûra Njerû ûkarîîgwa i Waigûnga.”

“Turûû turû. Nturûke karîma nkoone Waigûnga.

Akîthiria kwina ûguî, eegîîrûa îgûrû rîake buuu. Oona kwagea nduume. Agûcûûba îgûrû oona îrimorimo rîgwete ncûgûma na njara. Rîarî na meetho mathatû maakanaga mwanki. Njerû n’we aagwete ncûgûma na îtumo. Îyiûka rîra Njerû aayiûkire, augiirie Waigûnga ncûgûma ka! Buuuu ariutûkia tûrîma twîrî! Rîgîcookeera kaîrî Njerû arîthagaania îtumo rîa mbaru cobî! nakûrekia nthî. Rîgîkua rîatiga rîera Njerû, “Njethû ûkûmbûthaga, nthaakua cwe ûthûkie thûûyiû ûnthenge kaithaitha kentha ng’ombe na mbûthi cionthe ira nthaathîa ciuma.”

Rîra Njerû aagiitire Waigûnga kairaira, ng’ombe na mbûri cionthe ira îrimorimo rîru rîarîite ciama ikîananagîria, “Ng’ooo, bîî, ng’ooo, bîî.”

Ciauma, ciauma, ciauma kuuma rûkîîrî mwanka ûgoro. Njerû akwona ûgu aakena mûno. Ciarîîkia kuuma cwe, Njerû aciguutia agîciugagîria kîthiene nwa gûûi, gûûi gûûi acierekeretie njîra ya mûciî.

Agûkinyîra mûkûrû ûra aarîmaga na karo ka mûrûtî amûgiitîra gîcuncî kîa ng'ombe kutu n'untû bwa bûra aamwathîre njîra. Njerû auma agu na ng'ombe na mbûri ciake. Aatwa irîma bira biatigeere akinya mûciî wa akiinaga nwa,

“Turûû turû. Nturûke karîma nkwona Waigûnga.

Turûû turû. Nturûke karîma nkwona Waigûnga.”

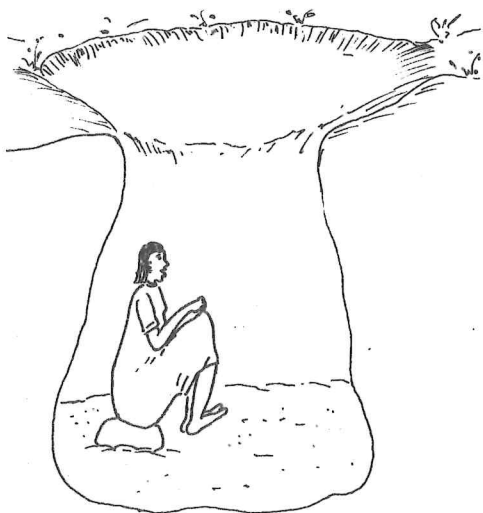
Ng'ombe ciegua ûgu igakunanîria nwa, “Mmm, mmm, mmm.” Bagûkara gûkinya mûciî, Njerû aatwa îgûrû rîa ncamba îra yaarî nene mûno. Baatongoreeria ira ingî. Booyûûe na aciari bake bakûmwona bamûthagaana na nkemi nwa, “Ariririri ri riii ...” Akûrû, eekûrû, twana na antû bonthe ba ntûûra bamûthagaana bakîmwinagîra nyîmbo cia kûmûkumia na nkemi bakîmûringagîra imbingî mûno.

Ng'ombe cia Njerû cieringîrie mûciî kuuma rûkîrî mwanka ûgoro. Kuuma ntugû înu bataacooka kwîra Njerû araûra akarîgwa i Waigûnga kaîrî. Baamwere gîtîyo t'we mûnene wa ntûûra yonthe.

Biûria

1. Kaana gaka kagweteetwe rûgonooni rûrû geetagwa ata?
2. I ba ûû baameneete kaana gaka?
3. Kaana gaka kagweteetwe rûgonooni rûrû gakûthûûra kaabangire kûrûtha ata?
4. Kaana gaka kagweteetwe rûgonooni rûrû koonire antû bagana njîraani?
5. Muntû ûra koonire n'ata aarûthaga?
6. I mbi mûkûrû aarîmaga n'yo?
7. Njerû aaturûkire irîma bigana agîkomana na Waigûnga?
8. N'ata akûrû, eekûrû, twana na antû ba ntûûra ya baNjerû baarûthire bakwona Njerû aaya na ng'ombe na mbûri imbingî mûno?

Mwerû na Anyanya Baake

Mîgambo îmîgeni: rware...
mînyîrî... njerûmi... rûbaariû

Karaaya ntûûraani nna ikwarî na aarî beendanîte mûno. Mwarî ûmwe eetagwa Mwerû. Ntugû îmwe baathi kûrorua n'ûyûûe abeera ûra mûthongi nkûrûki ya bara bangî. Ûyûûe abeera, "Bwinthe bûrî baathongi, îndî Mwerû nw'e

mûthongi nkûrûki!"

Ntugû îngî bauga, "Tûthiini tugatemwe magego njerûmi." Bagûtemwa njerûmi baathi kaîrî kîrî ûyûûe kûrorua. Ûyûûe abeera, "Thekathekaani mbone bûra njerûmi cienu ikari." aarî bara baathekatheka. Ûyûûe abeera, "Bwinthe ibûkûthongamîrwa îndî Mwerû nakûbuîrwa nkûrûki!"

Nyuma ya bagûkarakaranga kagiita mma, aarî bara bauga ibathi muurooni bakamooranie kûringia mînyîrî muuro. Mwerû nwa we wenka aaringiirie mînyîrî muuro. aarî bara bangî baanjîiria kûmûthûûra n'ûntû bwa bûra aabacindaga ûntûûni bunthe.

Aarî babu baarî na mûnda rwareeni rûmwe. Ntugû îmwe bauga ibakûthi kuuna nkû kîthakaani. Barî kîthakaani aarî bara bauga, "Twînjeeni mûrinya ûmûraaya na tûgerie twone n'ûû akaumîra atarî mûgwate njara." Beenja mûrinya ûmûraaya mûno. Ûmwe aathûngîra akagwatwa njara akaumîrwa i bara bangî. Mwerû akûthûngîra bataamûgwata njara bamûruta. aarî babu baakamatire iiga rîa rûbaariû baakunîkîra na rîo mûrinya beenûka!

Nyuma ya ntugû inkai ciathira, aarî bara baathi kwona kana Mwerû naakuire bamûcuume. Bagûkinya aakubî na mûrinya, mwarî ûmwe aina, "WaMwerû nkaanga cia mabîndî, waMwerû nkaanga cia mabîndî, Mwerû ûrîo nkaanga cia mabîndî. Kana ûgûkua nkaanga cia mabîndî." Mwerû ataarî agûkua. aacookia

auga, "Mwerû nkaanga cia mabîndî, nkaanga cia mabîndî, Mwerû ndîo nkaanga cia mabîndî, nwantigeeerie nkaanga cia mabîndî, ûtugû bûmwe, nkaanga cia mabîndî!"

Ntugû îmwê karuagina ka Mwerû kabathingata keebithîite, gagîkinyaga cere, cere, cere, mwanka koonâ baarûngama gataaria. Kaîyî kara keegua mwarî ûmwê akiina bûra bainaga. Mwerû n'wê wata wîthîre abacookeria.

Kaîyî kara gaaceemeeria mpoora gaacooka na mpwî mûndaani wao. Rîra kaîyî gaku gaakinyire mûciî keera îthe bûra kaarûthîite na bûra koonire na keegua. Ûgorooni bûbu kaîyî gaku baathi na îthe kîthakaani ara Mwerû aathikîitwe. Kaîyî kara kaina bûra keeguire mwarî ûra akiina. Mwerû n'wê aacookia aina wata wîthîre. Îthe aakuûra rûbaariû rûra rwakunîkîrite mûrinya amûruta arî mwoyo. Îthe aacookia rûbaariû kaîrî. aarî bara bakûûya rûûni, bakwina Mwerû ataabacookeria. Kwoogu baakena mûno baakuûra rûbaariû. Bagûkunûra beethira îrinya rîitheri! Mûciî kwa ba Mwerû, Mwerû aareragwa arî nyomba aanora nthûti.

Mwerû arî mûndaani wao, ntugû îmwê oona aarî bara aarî ûnyanya na bo. Mwerû aabeeta abakeethia. aarî babu baatiganîra kîatho na Mwerû rîra bakaathi kûmûkeetheria kwao mûciî.

Ntugû ya kîatho îgûkinya, Mwerû naabeeteereete bwega na biakûrîa na biakûnyua bira aabaathuuranîrite. Aarî bara baaya barî na kwîthikîira mûno. Baaromba Mwerû abarekera na Mwerû abarekera. Kwoogu Mwerû naacookanîirie ûcoore na aarî bara kaîrî, îndî ti ta bûra bwa mbere.

Biûria:

1. I mbi yatûmîitte anyanya ba mweru bamûmena?
2. Nûû watîmire mwerû ateetheka?
3. Rûgono rûrû rûrîtûthoomithia ata?

Rwîmbo

Mbura î pûkûû.....

Ciakathekia akûgûgûna mbeû,
akaanda mbi? akaanda mbooro ya mûrûmûe
Na karagi karî mpang'a x 2

Rwîmbo rwa Nketha

1 Îndaayaga îndaayaga kûûra na mûthûira wa Gîkûyû tûkîthûgûra
îî. Ncabî cia Gîkûyû itarugawa naaka nwa arûme baakarangaga îî.
Mpeempe cia Gîkûyû itarugawa naaka nwa arûme aakarangaga.

2. Mbûyire mwambaaro îî mbûyire mwambaaro ncûgû na nderi
ciankîria kwambaara ndaayaga îî.

3. Mbingûrîrwe
mwario kaarî
keegûna
ntingagîra
mîario ndaayaga
îî.

Rwîmbo

Mbura î pûkûû.....
Ciakathekia akûgûgûna mbeû,
akaanda mbi? akaanda mbooro ya mûrûmûe
Na karagi karî mpang'a x 2

Rwîmbo rwa Nketha

1 Îndaayaga îndaayaga kûûra na mûthîira wa Gîkûyû tûkîthûgûra
îî. Ncabî cia Gîkûyû itarugawa naaka nwa arûme baakarangaga îî.
Mpeempe cia Gîkûyû itarugawa naaka nwa arûme aakarangaga.

2. Mbûyire mwambaaro îî mbûyire mwambaaro ncûgû na nderi
ciankîria kwambaara ndaayaga îî.

3. Mbingûrîrwe
mwario kaarî
keegûna
ntingagîra
mîario ndaayaga
îî.

Unit 27

Kwandîka

. Mbugithania înkubî Mbugithania îndaaya

I	II
1. ira	2. iira
3. ntiga	4. ntiiga
5. ngita	6. ngiita
7. gitîra	8. giitîra
9. bira	10. biira
11. kia	12. kiia

Bûra ûkaarûtha: Ûyûrîria centenci ino. Thuura riîtwa rîra rîagîrîte kûûyûria twanya tûtî.

1. _____ mwana cukuru. Ira....Iira
2. _____ i njogu. Ira....Iira
3. _____ nkaaya. Ntiga...Ntiiga
4. _____ nguo cia Mûthoni kaîrî. Ntiga...Ntiiga

Mûtungo

Andîka into bira biendekanaga gûkia ûcûrû. Îndî, ta thingatania bûra gûkiangawa.

- 1:
- 2:
- 3:
- 4:
- 5:

Útikaagoge Ngoco na Kîbûûrîro
Mîgambo îmîgeni: gukûûna... kûgondoka... kîbûûrîro

Ntûûraani îmwê yeetagwa Nkarakû
ikwarî na mwekûrû ûmwê eetagwa
Ciegûrûkia.

Ciegûrûkia aarî Mûrîmi mûno.
aakethaga mwere ûmwingî mûno wakîra
mbura. Ciegûrûkia aacierwe mwîrîgaani
wa Gankîna ya ndîndî ya mûramûûro na
aagûrîitwe Mburaani rikooni rîa nthûnjû.

Ciegûrûkia aakûûnîite bwa mûûro.
Gwake ataareraga mbaka kana kurû. Gwa
Ciegûrûkia gûtaatindagwa kana kûraarwa
n'ûntû atikîrûnyia muntû irio bia ûtugû
na bia mûthenya, nwa kana bîa ûtugû bunka kana bia mûthenya
unka.

Ciegûrûkia aathûûra mûno ntugû îmwê akwona ncûnkû
mûkondo ikamatîte mpîndî cia mwere, ira ciagwîyaga rûteere rwa
iiga akîthia. aatheta mûno wenka akiugaga, "Mûûro ûyû nwa
gûkamata bûrakamata mwere ûyû wakwa taka bwangwatiirie
kûrîma na nthoni bûtiîgua. Ntugû îkûmi irîthira ntathia kana nkia
bûmbonie bûra bûkaarûtha."

Twana twa Ciegûrûkia tûkûthiria nkima îra baarugîrîtwe na
ûcûrû bûra baakiîrîtwe, gina, Ciegûrûkia ataakia kaîrî. Twana
tunthe twanjîiria kûrîranîra ta tunga twa mbaka tûkiugaga nwa,
"Yîyia taataî, nkundia ûcûru! Îî, î, î, î!"

Ciegûrûkia atûgondokera atwîra, "N'ata bûkari? Bûtireka
mûûro ûyû wa ncûnkû wamba gûkua i yûûra rîru tûkia?
Ibûkwîgua ata?" Twana twakira.

Ntugû inya ikîthira kaana kamwe kara kaniini gaakua i yûûra.
Ciegûrûkia akwona ûgu aathûûra mûno aathiîtia auga, "Kaana
ûkoona kaana gaakwa gagûkua, ntiugia agu ng'we, ng'we irûma
nwa mbi.

Ntugû ya ithanthatû kaana kangî gaakua. Eekûrû ba ntûûra
bakwîgua ûgu baakia ûcûrû bathi gûkirakiria Ciegûrûkia.
Bagûkinya beethîra twana tunthe tûmaami mîrwarû. Baûria
Ciegûrûkia kûra twana twayîitue. Ciegûrûkia aaria na

kanyinkitharo abeera, “Itû i mûng’onteero manaî, ibakûremwa i gûûkaî.”

Akîrîkia kuuga ûgu, twana twîrî twaûkîria biongo tûtagwota twaûria gina, “Ûtirakia neendî taata?” Ciegûrûkia atûgondokera atwîra, “Nkirîraani. Ika kûrî îndî ncûnkû ithiire?”

Eekûrû bara bakwîgua ûgu beera Ciegûrûkia, “Itû, mwekûrû! Ûkaarîka twana na yûûra weteereete ncûnkû ithi! Ncûnkû ikaraga mîambîrioni ya maiga na tûgakia na kûthia wairî oogo. Ngoco itigogagwa na Kîbûûrîro.”

Ciegûrûkia akwîgûa ûgu eerira mûno, aakîra twana twake.

Biûria:

1. Ciegûrûkia aarî wa mwîrîga ûrîkû?
2. aumîite ntûûra yeetagwa ata?
3. I mbi yagiragia Ciegûrûkia akia kana athia?

Njuno (81-100)

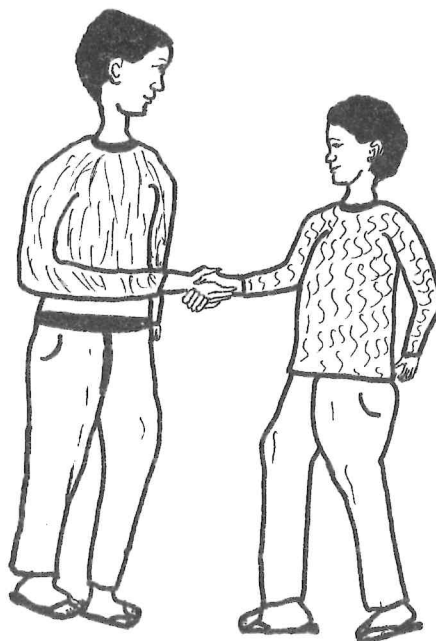
1. Gûkûra ti gûkûrîra tûbû.
2. Warîa mbiti angia kîthu.
3. Tunga ndîa mbûri ti nkûrûngû.
4. Kaunga ka nthia karî mûniithi.
5. Riitho tîra ûkaayua rûû.
6. ataiyî kûrîra akuithagîria kîî?
7. Kongo ka njoka îturîre maame.
8. Gûta kenda wîngeene na îkûmi.
9. Gîntû kîa itha i mûnogia nkingo na mwene akanoga rûthea akîrîa.
10. Mûtheega wa karandû i kûrea.
11. Mathoka marî kîondooni kîmwe matiregaga gûkûbûbana.
12. Maarî marî riiko matiregaga gûkûbabana.
13. Nyûngû îthekagîra rûgeo.
14. Gûtirî mûcûûrirû ûtatuîkaga kîragara.
15. Mwîrî i mwangîra mwene.
16. Kîero kîrî mwanki kînyamaaragia mwene.
17. Ndia nkiri yûragîra mûthambi.
18. Mwathwa kîrîra n’ûrî gîake.
19. Kurû ndiûngi îkinyaga mwene na mûguî
20. Kajiû kaarîre mûnoori na mûnoorerwa aratîra.

Biûria (5)

1. I njuno îrîkû îgûkwonia mwîrî ûrî na inya nwa ûkûbîtithie?
2. I njuno îrîkû îgûtwonia twîmenyeere kûrî antû?
3. I njuno îrîkû îgûtwonia ûntû bûra ûmenyeretie bûrî na inya gûtiga?
4. I njuno ciîrî irîkû igûtwonia itûbuîrîite kûthikîria rîra tûgûkaanua ûntû?
5. I njuno ciîrî irîkû ikwonania antû ibabuîrîite kwînyianîria?
6. I njuno îrîkû îgûtwonia nwa weegû ûkeerutîra wîra ciaku wengwa?
7. I njuno îrîkû îgûtwonia muntû ataiyî ûgambi areetagîrwa ntheto ciakî?
8. I njuno îrîkû îgûtwîra tûganîrwe i bira tûrî na bio?
9. I njuno îrîkû îgûtwonia warîa îrandû nwa rîo ûkaanogoka?
10. I njuno îrîkû îgûtwonia agambi barî amwe batiregaga gûkararania?

Nkeethi cia Kîtharaka

1. Mûtugi: Muuga?
Njerû: Muuga mûno
Mûtugi: Ûrî ûmwega?
Njerû: Îî, ndî ûmwega, nwanga woû?
Mûtugi: arî, wana niû ndî ûmwega. Burî beega mûciî?
Njerû: Îî, tûrî beega, nwanga naagu kwenu.
Mûtugi: arî, na wetû tûrî beega.
2. Mûtugi na Karîmi: Muugaani?
Njagî na Gatîîria: Muuga muno.
Mûtugi: Bûrî babeega?
Njagî: Îî, tûrî babeega.
Mûtugi: Bwaraara ata mûciî?
Njagî: Tûkûraara bwega, nwanga naagu kwenu.
Mûtugi: arî, na wetû tûrî babeega.

Unit 28

Kwandîka

Mantû ma mwarimû: Kwandîkaani wa Kîûtharaka, rîra mwanjîrio wa riîtwa ûrî na û îthinYatîrîitwe i a, û iYarûkaYâ iYatuika w. Kwa nYerekano, mû + amba rîtuikaYâ mwamba. TiYâ aana barîthoome nYerekano ino na ubaYerie kwaûmbika.

1. mwere	2. yambîria
3. mwamba	4. yaamaka
5. watû	6. watho
7. atwîgiirue	8. wega
9. bakwanda	10. yakwa
11. bakwimba	12. irunya.

Bûra ûkaarûtha: Aana bathoome mwandîkîre ûyû rîru
baûyûrîrie twanya tûtû tûrî aga rungu.

Ngûgî ya 1

aamba	îtuîkaga	<u>mwamba</u>
aarî	îtuîkaga	<u>mwarî</u>
aathani	îtuîkaga	_____
_____	îtuîkaga	<u>mwanka</u>
_____	îtuîkaga	<u>mwatû</u>
_____	îtuîkaga	<u>mwembe</u>
aakûrû	îtuîkaga	_____
_____	îtuîkaga	<u>mweri</u>
_____	îtuîkaga	<u>mwere</u>
_____	îtuîkaga	<u>mwene</u>
atwonire	îtuîkaga	_____
atwîgiirue	îtuîkaga	_____
atwogire	îtuîkaga	_____
atwîrîre	îtuîkaga	_____

Ngûgî ya 2

ba+kû+anda	=	bakwanda
ba+kû+amba	=	bakwamba
ba+kû+ona	=	
ba+kû+aria	=	
ba+kû+oga	=	
ba+kû+ina	=	
ba+kû+îra	=	
ba+nkû+inda	=	
ba+kû+îra	=	
ba+kû+imba	=	
ba+kû+inga	=	

Ngûgî ya 3

Î+ambîîria	=	yambîîria
.....		yakûûra
.....		yaamaka
.....		Yaathira
Û + atho	=	watho
Û + ega	=	wega
Û + îthî	=	
Û + endaga	=	
Î + akwa	=	yakwa
Î + enu	=	yenu
Î + athana	=	
Î + andaga	=	

Mûtungo

N'ata antû batûmangagîra rûûyî? Andîka centenci ta itaano.

Mwekûrû ûra aarî Kîthimaani

Yiesû na arutwa baake baakûrûkîra taûni yeetagwa Samaria. Arutwa baathi taûni înu kûgûra irio. Na n'ûntû bwa kûnoga kûra Yiesû aanogeete i rûgendo, aathi aakara nthî waagu rûteere rwa kîthima. Kîthima gîku i kîra kîarî kîa Njakubu îgiita rîa tene.

Kwarî ta thaa thiita. Mûka ûmwe Mûsamaria aaya gûtaa rûûyî oogo. Yiesû amwîra amûkundie rûûyî anyue. Mûka ûra Mûsamaria amwîra, “Ûrî Mûyaundi, naani ndî Mûsamaria. N'ata ûkûmbîranga ngûkundie rûûyî?” (Ayaundi batoonaga Acamaria ta ûntû)

Yiesû amwîra, “Ta ûkeegua nûkûmenya kîewa kîra Ngai aûmba gûkwaa, na n'ûu agûkwîra ûmûkundie rûûyî, nûûria Ngai akwe kîewa gîku na agûkundie rûûyî rwa mwoyo.”

Mûka ûra Mûsamaria amwîra, “Itû aba, ikû ûkaaruta rûûyî rûrû rwa mwoyo ûkûmbîra. Ntikwona ûrî na gîntû gîa gûtaa na kîo, na i bu kîthima gîkî kîrî kîraaya. Ika ûkwenda kûmbîra i woû mûnene nkûrûki ya kîûyûyû gîetû Njakubu, ûra aatûtigîre kîthima gîkî? We wengwa aanyunyaga rûûyî rwa kîthima wagîkî na aana baake na ûrîithi bwake?”

Yiesû amûcookeria amwîra, “Muntû ûra anyunyaga rûûyî rûrû atiirega kwîgua bûûta kaîrî, îndî ûra anyunyaga rûûyî rûra nkundanagia, atiîgua bûûta kaîrî. Rûûyî rûra mmûkundagia rûtuîkaga kînyaka ndeeni yaake, rûûyî rwakîo rûkanyenyeaga akoona mwoyo wa tene na tene.”

Mûka Mûsamaria amwîra, “Itû aba, nkundia rûûyî rûru kaingo nteegua bûûta kaîrî na kaingo ntaaya gûtaa aaga kaîrî.” Yiesû amwîra, “Îthi wîte mûkûrû waku bûûye n'we.” Mûka Mûsamaria amwîra, “Niû ntirî na mûkûrû.” Yiesû amwîra, “Ûkwaria mma wauga ûtirî na mûkûrû, n'ûntû ûgûrîitwe n'arûme bataano, naka na ûra ûrî n'we îîndî wana we tika arî mûkûrû waku. Bûbu wauga n'ûmma.”

Mûka Mûsamaria eera Yiesû, “Na ûrî kîroria aba! Bakîûyûyû beetû tiû Asamaria baagongagîra Ngai kîrîmaani gîkî, îndî naabi Ayaundi buugaga Ngai abatîrue agongagîrwa Njerusaremu.”

Yiesû amwîra, “Mbîtîgia mwekûrû, kagiita kaayîite bûtiigongera Ngai kîrîmaani gîkî, kana Njerusaremu. Na rîo gûkîa, biû Asamaria bûgongaga ûra bûtaiyî, îndî tiû tûgongaga ûra twiyî n’ûntû wonokio buumanîitie na bûkaumania na Ayaundi. Kagiita i kaayîite, na gaka i ko kagiita. Bara bakaagonga Ngai baaba bûra kwagîrîte bakaamûgonga na njîra ya gîîkîrundu, na ya mma. Antû ta babu i bo Ngai acûaga bamûgonga. Ngai i Kîrundu. Bara bamûgongaga nwa mwanka bamûgonge na njîra ya gîîkîrundu, na njîra ya mma.”

Mûka ûra Mûsamaria amwîra, “Mbiyî rîra Mesia ûra eetagwa Kîrîstû akaaya agatuumbûrîra mantû monthe.” Yiesû amwîra, “Niû nkwaria naawe i niû we.

Mûka ûra Mûsamaria aathi aatiga nyûngû îra aataîte n’yo rûyî. Aacooka bwa taûni eera antû, “Ta ncûûni bwone muntû ûngî aambîîra mantû monthe ndarorûtha. Waûmba kwîgua n’we Kîrîstû ûra eeranîtwe?” Antû bauma taûni baathi naagu Yiesû aarî.

(Njoana 4:5-26, 28-30)

Biûria

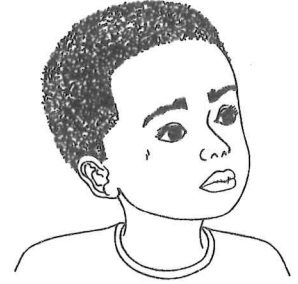
1. Î kî n’ûntû Yiesû akari akubî na kîthima? Thooma centecni îra îkuuga ûgu.
2. I mbî mûka Mûsamaria aayîrîte kîthimaani?
3. I mbi n’ûntû mûka ûyu arigarire Yiesû akûmwarîria?
4. I mbi Yiesû akwenda mûka ûyu eegua arî n’yo? Ceria centenci îra îkuuga ûgu.
5. Yiesû rî, arîarîria rûyî rûra ûûmba gûtaa kîthimaani? N’ata ûkûmenyaanga?
6. Mwekûrû ûyu naarî mwekûrû ûmwega? I kî ûkûthûgaania ûgu?
7. Kûrî muntû ûngî eegua ûrutani bwa Yiesû? Thooma centenci îra îkuuga ûgu.

* Kûringana na Yiesû, i kû antû bakaarombera Mûrungu? I Njerusaremu aakî? Antû n’wa barombe Mûrungu Tharaka?

Asamaria baingî ibeetîgiirie Yiesû n’ûntû bwa bûra mûka ûyu augire. Mûthiani Yiesû aathiyania na bo bwa taûni yao. Aakarire nabo ntugû cîrî. Baingî beetîgiirie Yiesû bakwîgua ntûmwa ciake, na baanjiîria kwîrana, “Na mma itwiyî n’we mwonokia wa nthîgûrû!”

Njuno (101-120)

1. Îgego rîthekagia îtumo.
2. Ûtikamiîre îkurungu.
3. Karaarwa gatitîrâga kwarwa.
4. Ciathekanire ciaûka na irunya.
5. Mûkûrû natûmagwa i kûrumwa atarumagwa.
6. Nthigiiri nîatûmire njogu.
7. Muntû aûragîra rwanda arumenya.
8. Kîraaro kîmaî gîtiraaragîrwa kwenda.
9. Gûciara naaî ti kwenda kwa mûciari.
10. Mbura îtiyî mûnda wa kaîyî.
11. Mûkui atiîgagua ibeere.
12. Ntugû cia mwamba i mîrongo îna.
13. Ngambîrwa îrî matû ndingîrwa îrî rûgendo.
14. aathagwa ûrî matû.
15. Kûrûma ti kûrûmatwa.
16. Kûringwa ti kwîrwa ka ûrîe.
17. Gûtirî mwîrî uumaga îria.
18. Gûtirî kaniini karooga nguo.
19. Wiyî i mwîre.
20. Îmunthî i niû rûû i weû.

Biûria (6)

1. I njuno îrîkû îgûkwonia ûtîgakeneere ûthûûkû bwa muntû ûra ûngî?
2. I njuno îrîkû îgûtwoneeria muntû ûra waragia mûno nongagîira ûrongo?
3. I njuno îrîkû îgûtwoneeria antû bakîaragana banjagîiria na îtheto?
4. I njuno îrîkû îgûtwoneeria muntû ateethagia mûno antû baake?
5. I njuno îrîkû ciîrî irîkû îgûtwoneeria mwana nwa ta ûra ûngî?
6. I njuno îgûtwonia gûtirî muntû atarî gîtûmi?
7. I njuno îgûtwonia mantû monthe to como?
8. I njuno îrîkû îgûtwîra wîra ya mwingî yinyagîîria antû bara bariitû?
9. I njuno îrîkû îgûtwonia kûrega kûganîrwa nwa kûthûngîrie muntû ûgwatiini?

- 10.I njuno îrîkû îgûtwîra tûkîrûtha ûntû wîgue twîthuuranîrîte
maumîîre ma bu?
- 11.I njuno îrîkû îgûtwoneeria munntû atarî mûbango?
- 12.I njuno îrîkî îgûtwîra thîîna ya gwîcwîra îtigaagûkayie?
- 13.I njuno îrîkû îgûtwonia ûra ûrî na thîîna mwe ûcwaga
ûteethio?
- 14.I njuno îrîkû îgûtûrutana tûganîrwe i kîra tûrî na kîo?

Rwîmbo rwa Kûbûûra Mwere

1. Mwere nûkûnthanga îî mwere
nûkûnthanga gin'wa nthaka î naka
ûtikûthanga ginwa îtiga (x 2)

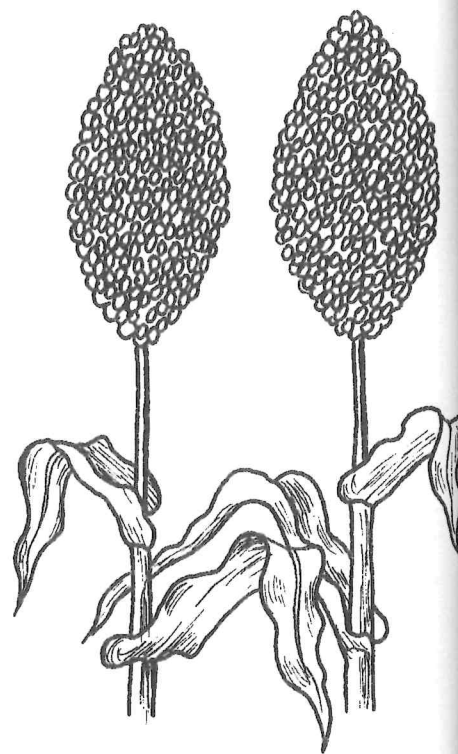
Gûcookera Kirîîria ûringîrwe kînayiû (x 2)
Ûma nkoro ûringîrwe kînayiû (x 2)

2. Mpeempe cia Gîkûyû itarugawa naarû
nwa aka baakarangaga î.

Gûcookera Kirîîria ûringîrwe kînayiû (x 2)
Ûma nkoro ûringîrwe kînayiû (x 2)

3. Ncûgû cia Gîkûyû itarugawa naarûme
naaka baakarangaga.

Gûcookera Kirîîria ûringîrwe kînayiû (x 2)
Ûma nkoro ûringîrwe kînayiû (x 2)

Unit 29

Kwandîka

Mbugithania înkubî Mbugithania îindaaya

u	uu
1. kura	2. kuura
3. kutha	4. kuutha
5. gûtuma	6. gûtuuma
7. ntumo	8. ntuumo
9. nkuma	10. nkuuma
11. mbuti	12. mbuuti

Bûra ûkaarûtha: Ûyûrîria centenci ino:

1. Mwana na gû _____ kuura kura
2. Mbura nî _____ kura kuura
3. Mwarî na _____ gûtuma ; gûtuuma .burana
4. Nkoro nî _____ gûtuma gûtuuma.

Mûtungo

Andîka centenci inya kana itaano ûkîereecaga bûra woonire ntugû
îra warîithiirie mûnda wa itha.

Mûregi Kwathwa atiathanaga

Mîgambo Îmîgeni: irû!... agîkûûnjwa

Ikwarî na mûkûrû ûmwe eetagwa
Nkûngûûte aatûîre ntûûra ya
Kamwathû. aarî na nthaka ciîrî,
Mwega na Mwiga.

Mwega neendete kwîgua îthe
mûno n'ûntû ibeeragwa i mwarimû
cukuru baathîkagîre aciari baao.
Mwiga aarî mbûrûûri ya kîthaka na
aaremeete ta nkonde kîronda. Îthe
aakaraga akîmwîraga, "Kaana,
Mwiga, ûkaamenya mûregi kwathwa
atiathanaga." Mwiga akûgûrana
aaciara twana twîrî. Kamwe
geetagwa Kîrema na kara kangî

Karemu. Na wata mathee aana babu ba Mwiga bataamwathîkagîra
nwa aniini. Mwiga naathûûraga mûno oona aana baake
batakûmwathîkîra, îndî naaririkanaga kanyua ka îthe, Nkûngûte.
Mwiga eebîiragia na nkoro, "Irû, ntakîmenya nkaathîkîra baabu."
Îndî n'ûntû mwîriro ûtitongoragia, gûtirî bu akîrûtha eeteethia.
Mwega aakari bwega mûno. aatûîre arî na ngwatanîro na aana
baake na mwekûrû wake. Mwiga eeriragîria gûtûûra ta Mwega.

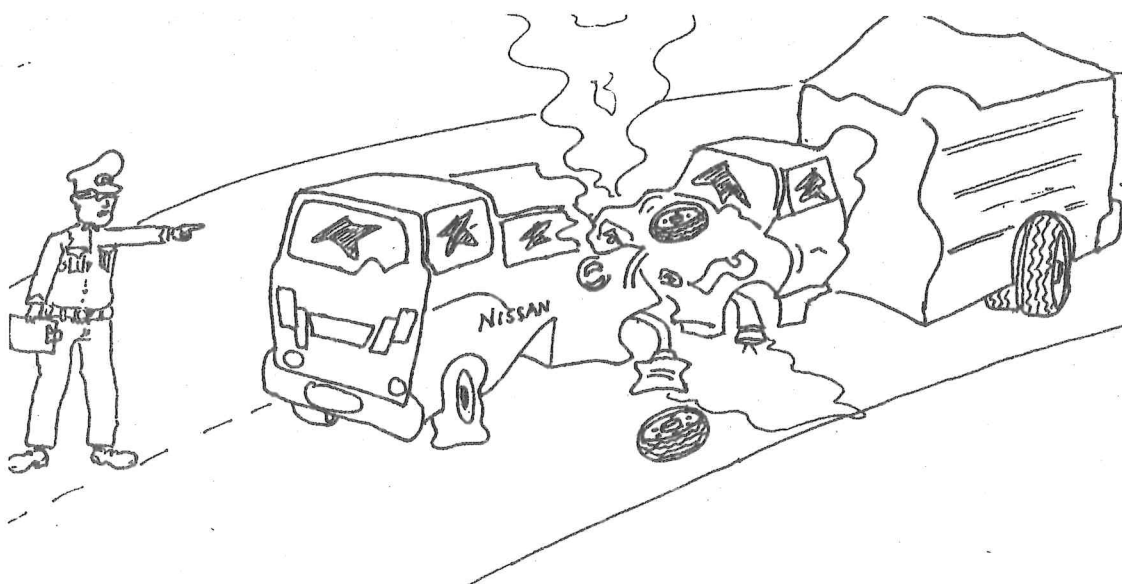
Twana, ibwega kwathîkîra aciari beenu. Nîûntû mûregi
kwathwa atiregaga agîkûûnjwa.

Biûria:

1. Ûrîthûgaania n'ata Nkûngûûte eerirwe nîthe? _____.
2. Ceria centenci îra îgûkwîra nûbati kwathîkîra aciari baaku.
3. N'ûû ûngî ûbatî gwathîkîra?
4. Ûrîthûgaania n'ûû akweyana rûgono rûrû?
5. Rûgono rûrû i rwa mma kana i rwa gûtunga? N'ata ûkûmenyaanga?

Gûta Kenda Wîngeene na Îkûmi

Ikwarî na muntû ûmwe ntûûraani ya Ntongoro eetagwa Mûrangi. aatûîre arî nkîa înjêrû ce.

Ntugû îmwe aagîa mbaati ya kûûtha kîûthî aarîa mbica inyingî mûno. aagûra nkaarî ya gûkamataga antû.

Akûgûra nkaarî, aanenkera ndereba mawatho maûmo mûno. amwîra, “Kenda ngakwa mûcaara ûmwega ndîenda wamûthenya ûthiyaga mathi mataano kuuma Ntongoro kûthi Kîonyo, ûgîcookanagîîria.

Kenda ndereba aganîîria kwenda kwa mûnene wake, aathithagia nkaarî na rwîro mûno, meetia na mendama irîma. Ûkîonire nkaarî înu îkûûrîtieî, wee, nwa kuuga i kabuubani!

Ntugû îmwe ndereba ûyu augithîtie nkaarî înu aarîîkana na roori îkamatîte mûthanga nke na nke, kîthiurooni! Gwincia na

gwincûkia ciaringana paka! Nkaarî înu yakamatîte antû, n'ûntû nîaugîitîe mûno yawa mpu, yakuûka!

Antû gûku nkaarîini baaringangwa mûno. Bamwe baunîkanga njara na magûru. Nkaarî yonthe yaûyûri mbu na mîkayo mîtheru. Wee! Ûkîthikîirie nwa, "Yîyia mûkai nkuunîka njara! Yîyia mûkai nkuunîka kûgûrû!"

Ndereba aatûmana kîrî mwene nkaarî eerwa nkaarî îkûgîa na mûting'o na antû baaringagwa mûno. Mwene nkaarî akwîrwa aaya na mpwî mûno. agûkinya agu nkaarî yagwîte eethîra antû bagîkayaga mûno. Îndî n'ûntû bwa kwaga kîao na kwenda mbia atoonaga ta ûntû, nwaka aûragia ndereba, "anga antû baba ibarîire nkaarî bonthe?"

Antû bonthe bara beethîranîte agu baarigara mûno n'ûntû bwa kwaga kîao kwa muntû ûyu. Ndereba auga i kaaba gûtûûra na kîao na antû nkûrûki ya ûtonga. aatiga aagerera mwene nkaarî mbungûro na eenûka.

Muntû ûyu n'ûntû bwa kwenda mbia mûno aata kenda eengeene na îkûmi.

Biûria:

1. Mûrangi aatwîre ntûûra yeetagwa ata?
3. N'ûû aathithagia nkaarî? N'ûû ndereba eendaga gûkenia
4. Ûrîthûgaania mwene nkaarî arî kîao na antû? Thooma bantû ara agûtûmenyithia ûgu.
5. Ûkeegua i woû waarî ndereba n'ata ûkîrûtha?

Rwîmbo rwa Kwinîra Mwana

Kanyoni kairû keerire mwanaî
Maama ûûyiû
Maama ngoi yakwa maama ûûyiû
Ngakûmamîriaî maama ûûyiû
Na tûkû ngwete maama ûûyiû
Twagûokia nkwareî maama ûûyiû

Unit 30

Kwandîka

Centenci

Mantû ma mwarimû::Reeconî îno îgateetheeria aana kûmenya gûtungu centenci bwega. Mwarimû aririkanie aana gûtûmîra ntemwa inene na ndwano ira ingî cia kwandîka. Nwa abae kîgerio gîa kûbathoomera bakîandîkaga.

1. Nkaathi thokooni Chiakariga rûû.
2. Mwaraayia nakwendia kayaû gaake.
3. Mwarimû wa cukuru ya Îriani School ambîrire, "Thoomera kîgerio mûno!"
4. I kû mbiti îrî?
5. Mûruayia akûrurire auga, "Yîiyia nkûrûmwa î!"
6. I mbi n'ûntû wacooka na mathû ûgu?

Bûra ûkaarûtha:

Andîka centenci ino kîbaaûûni ûkîbîtangagia rîru aana baciandîke bwega:

1. Mbeteera. Mûtugi eera mûruagina.
2. Andîkaani mariîtwa mama îndî mwarimû auga.
3. Taata auga, "bûtikaathi kûbuutîra kathita kaîrî.

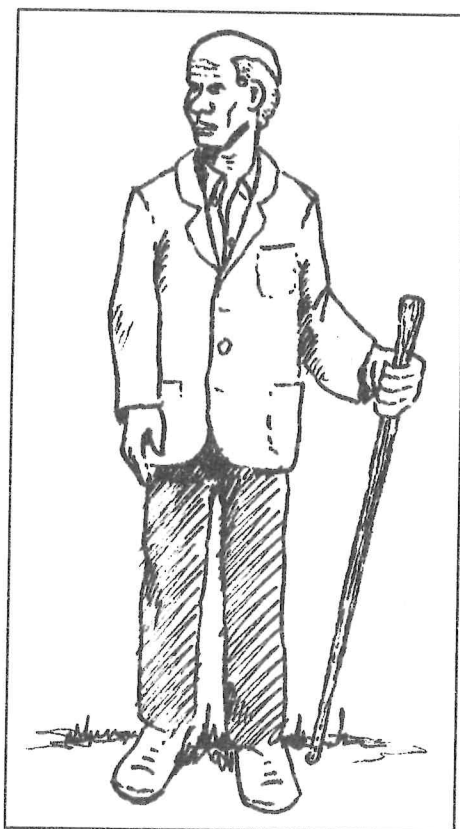
Kûrî rwano rûtigîitwe mûthiaani wa centenci ino. Îkîra rwano rûra rwagîrîte:

1. I ndaagûrire ng'ombe îgoro
2. Yûua rîrî rîthongiî
3. N"ûû cibû wa Marimanti
4. N'ata ûrakarire njara înu mboge

Mûtungo

Ûkaaya gwîtwa kîathooni kîînene kana nyambura, n'irio ta birîkû ûkwîrîgîira kûrîa?

Gagwîcûnia Gatirî Ûrûrû

Mîgambo îmîgeni: ndema kûbea... thîna îtaarîa... Mwan'wa kurû ... mûnyua mwaroa

Ntûûraani yetû ya Îraraani ikwarî na mûkûrû eetagwa Mbocu. Mûkûrû ûyu naarî na mwekûrû eetagwa Ngakûng'a. Mbocu aarî mûkûrû ûmwega mûno. Ngakûng'a n'we aarî ndemakûbea. Îgiita rîonthé Mbocu aarî mûruti wîra ya biacaara na ûûme bûûnene mûno bwa gûcûa into. Ngakûng'a aarî mwekûrû mûthao. aakaraga araithîte mwene mûtheri.

Îgiita rîmwe Mbocu auga "Aûtirî thîna îtaarîa mwana wa kurû." Aatooroka mûciî aathi kûrutîra ngûgî gûntû kûngî. Agûtooroka, Ngakûng'a aatigwa aakunda thîna bwega, aaceng'a aakara ta rûrigi, magego mauma nja ta ma ngîrî. Aathîînire mwanka aanjîria kûrîrîra Mbocu. Îndî n'ûntû gagwîcûnia gatirî ûrûrû, ataarî na bûngî bwa kûrûtha nwa kûûmîîria aûmîîrie ta mûnyua mwaroa.

Biûria:

1. Mbocu aarî mûkûrû _____.
2. Mwekûrû wa mbocu aarî mwekûrû _____.
3. Ta munywa mwaroa - mwandîkî eendaga kuuga ata?

Yiesû Aariûngîra Cakaayo

Gatîgatîini ka Ayaundi, arûngithia ba ûgoti bataarî antû barî îgweta n'ûntû baarî aruti ngûgî ba Arooma. Na kaîrî ibeenagia antû na kûbagiitithia ûgoti bwingî bûra gûtaagîrîte. Ibaatigaragia mbia ta inu igatuîka ciao.

Ayaundi baingî ibaareganaga na mantû monthe ma arûngithia ûgooti. Bataamenyaga i mbi n'ûntû Yiesû eendaga gûkaranîa n'antû bathûûku ta babu.

Ntugû îmwê, Yiesû naathiire aakûrûkîîra taûni ya Njeriko. Ikwaarî na gîtonga kîmwê kîayaundi kîarî oogo gîetagwa Cakaayo. Aarî mûnene wa arûngithia ba ûgooti bwa Kîrooma, na n'ûntû bwa ûgu antû batamwendeete.

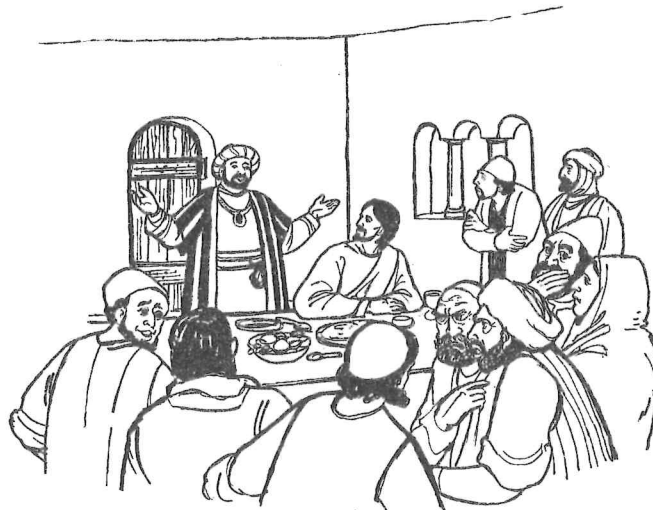
Cakaayo akwîgua Yiesû naakûrûkîîrîte agu, neendaga kûmwona amenya i muntû wa mûthemba ûrîkû.

Îndî ûgu gûtaûmbîkana n'ûntû Cakaayo aarî muntû ûmûkubî mûno. Agûcûûgia gûtûrithîria meetho kîrîndîini gîa antû ataamwona. Akûrega kûmwona, augia rwîro arî mbere ya kîrîndî, aatwa mûtîini kaingo amwona n'ûntû Yiesû aakûrûkûite na njîra înu.

Yiesû agûkina agu mûtîini ûyu, aacûûba îgûrû amwîra, "Cakaayo, gûrûka na mpwî. Îmunthî nwa mwanka ntuîke mûgeni waku." Nthûti îmwê Cakaayo aagûrûka, baathi mûciî wake barî na Yiesû, amûgwata ûgeni akeneete mûno.

Antû baingî bakwona ûgu baanjîria kûnung'una bakiugaga, "Ika Yiesû ûyû atuîkire mûgeni mûciî wa mwîyia?" Cakaayo aarûngama eera Yiesû, "Mwathani, raitha wone nkîgaîra nkîa nucu ya ûtonga bwakwa. Na weegua kûrî muntû nwa ûmwe ntunyîite gîntû gîake na njîra îtaagîrite, nkamûrîa kîo maita mana."

Yiesû amwîra, "Îmunthî woû amwe na antû baaku bûkwonokua n'ûntû igûkwonekana wana woû ûrî wa rûrîyo rwa Îburaîmu. Mwana wa muntû aayire gûcûa antû bara baûrîite aboonokie."
[Ruka 19:1-10]

Biûria:

1. Ûrîthûgaania rûgono rûrû i rwa mma? I kî n'ûntû ûkûthûgaania ûgu?
 2. Rûgono rûrû i rwa tene kana i rwa kî îndî?
 3. I kû mantû ma rûgono rûrû maakarîkire?
 4. Cakaayo aarî nkîa kana i gîtonga? Ceria centenci îra îkuuga ûgu.
 5. Cakaayo naarî na thîîna kwona Yiesû? Ceria centenci îra îkuuga bu.
 6. N'ata aûmbangire kûmwona?
 7. Cakaayo naakenire kana naathûire Yiesû akûmwîra akeegua arî mûgeni wake? Ceria centenci îra îkuuga ûgu.
 8. Ûrîthûgaania Cakaayo naarî na acoore baingî? Ceria centenci îra îkuuga ûgu.
 9. Ûrîthûgaania Yiesû eendeete antû bara beega akî?
 10. Cakaayo nagarûkire nyuma ya kûriûngîrwa i Yiesû. N'ata augire bûra bûgûkwonia naagarûkire?
- ** Yiesû neerire antû gîtûmi gîake kûûya aga nthîgûrû. Thooma centenci îra igûtwîra bu.

Rwaria Rwakwa

Kamûceetho: Cakaayo arî muntû ûmûkubî mûno. Ûngî nwa auge Cakaayo arî gîtonga. Bathi na mbere kuuga mantû wa mara bakaathûgaania mwanka baage mangî mara baûmba kuuga. Ti mwanka bûra muntû akauga bwîthrwe bûrî bwa mma îgûrû rîa Cakaayo.

Mûruti ngûgî wa îgiita rîa Yiesû

Tûthoome!

076/2026

THARAKA UNIVERSITY
LIBRARY

THARAKA UNIVERSITY
P. O. Box 193 - 60215, MARIMANTI
LIBRARY
★ 01 JAN 2026 ★
DONATED BY.....

Standard 1 Primer – Term 1

ria
Îbuku ya Kîitharaka - 1

Tûthoome!

1

Tharaka Primer for Std.1 Supplementary Reader Term 1

Trial Edition

(15 copies)

Published in 2002

by

BTL (E.A.)

P.O. Box 44456

Nairobi, 00100, Kenya

©BTL, 2002

Copyprinted by SIL

P.O. Box 44456

Nairobi, 00100

Compiled by Leila Schroeder

Translated by Susan Nyagah

Illustrations by Kenny Woodrow

This book is a combination teachers' guide and classroom chart for Tharaka Standard 1 children. It is part of a Mother Tongue Education curriculum developed in partnership between BTL and the Tharaka District Education Office. The materials in this volume should be used during Term 1. A second volume is designed for Term 2. A storybook has been published for use in the third term. BTL thanks the writers' workshop attendees from Tharaka District Education Office, who gave suggestions regarding the illustrations and drills in this book.

Spec
LC
1130
T&S
2002

Weekly Plan for Tharaka Standard 1

Outline Term 1

Kiumia kîa 1

Ntugû ya 1: a aka
Ntugû ya 2: a/aa kaana
Ntugû ya 3: a/aa Kîbaara
Ntugû ya 4: A antû
Ntugû ya 5: Review

Big Book 1

Ngî 1

Kiumia kîa 2

Ntugû ya 1: i ngî
Ntugû ya 2: i mbiti
Ntugû ya 3: i/ii yiiga
Ntugû ya 4: I ndigû
Ntugû ya 5: Review

Big Book 2

Ngî 2

Kiumia kîa 3 (Compare *a* and *I*)

Ntugû ya 1: û mûkûrû (elder)
Ntugû ya 2: û and ûû cûûcû
Ntugû ya 3: û and ûû mûkûndûûta
Ntugû ya 4: Û ûta (bow)
Ntugû ya 5: Review

Big Book 3

Mbûbûi 1

Kiumia kîa 4 (Compare *a*, *i* and *û*)

Ntugû ya 1: î gîî
Ntugû ya 2: î ntîî
Ntugû ya 3: î kîmbu
Ntugû ya 4: î Kîrîkanîro
Ntugû ya 5: Review and sight words above

Big Book 4

Mbûbûi 2

Kiumia kîa 5 (Compare *a*, *i*, *û* and *î*)

Ntugû ya 1/2: r rûreere
Ntugû ya 3/4: R ûragaragu
Ntugû ya 5: Review and words above

Big Book 5

Mûtugi Aatûmwa Ndukaani

Kiumia kîa 6 (Compare *ra*, *ri*, *rû* and *rî*)

Revision and Testing

Kiumia kîa 7

Ntugû ya 1/2: k Karîmi
Ntugû ya 3/4: K kîng'ang'i (croc)
Ntugû ya 5: Review

Kiumia kîa 8

Ntugû ya 1/2: m mûrîmi

Ntugû ya 3/4: M mîwani

Ntugû ya 5: Review

Kiumia gêa 9

Ntugû ya 1/2: u ruura

Ntugû ya 4/5: U nkurukuru

Ntugû ya 5: Review

Kiumia gêa 10

Ntugû ya 1/2: g gîkuru

Ntugû ya 3/4: G gakurû

Ntugû ya 5: Review

Kiumia gêa 11

Ntugû ya 1/2: t tûragita

Ntugû ya 3/4: T taata

Ntugû ya 5: Review

Kiumia gêa 12

Revision and Testing